

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΞΩΧΩΡΙΕΣ (OFF-SHORE) ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ - ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΔΙΑΤΟΠΙΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Βασίλειος Δούβλης*

Εισαγωγή

Η όποια πρώτη επαφή του νομικού ή άλλου επιστήμονα ή και του επιχειρηματία ακόμη με το ζήτημα των εξωχωρίων ή άλλως υπερακτίων εταιρειών και γενικότερα επιχειρήσεων (off-shore companies or enterprises) κατευθύνει, δυστυχώς, σχεδόν αυθόρμητα τη σκέψη προς ύποπτες ή τουλάχιστον μη «ευθείες» οδούς. Τούτο διότι, κατά ένα σημαντικό τουλάχιστον τμήμα της, η διεθνής επιχειρηματική πρακτική θα πρέπει να γίνει παραδεκτό, ότι χρησιμοποίησε μέχρι σήμερα τον θεσμό των εξωχωρίων επιχειρήσεων για την παράκαμψη ορισμένων τυπικών νομικών κανόνων και διαδικασιών, που στην απλούστερη των περιπτώσεων είχε ως στόχο την αποφυγή επιβολής ορισμένων δασμολογικών ή ευρύτερα φορολογικών επιβαρύνσεων. Αποτέλεσμα αυτής της πρακτικής ήταν να αποκτήσει ο θεσμός μία συνειρμική ταύτιση με τους «φορολογικούς παραδείσους», το λαθρεμπόριο, το «ξέπλυμα» χρήματος και άλλες παράνομες ή ημι-παράνομες δραστηριότητες. Περαιτέρω συνέπεια αυτής της μερικής έστω πορείας του θεσμού στις διεθνείς συναλλαγές ήταν η σχετική έως έντονη επιφυλακτικότητα πολλών κρατών απέναντι στην υιοθέτηση αντίστοιχου νομικού πλαισίου λειτουργίας τέτοιων επιχειρήσεων.

Και όμως, ο θεσμός των εξωχωρίων επιχειρήσεων έχει, αν θελήσει κανείς να εξετάσει το ζήτημα προσεκτικότερα, προσφέρει πολλαπλές υπηρεσίες στις οικονομίες των χωρών εκείνων, που αντιμετώπισαν τις επιχειρήσεις αυτές ορθολογικά. Ιδιαίτερη είναι η συμβολή τους στην ανάπτυξη των διατόπιων συναλλαγών μεταξύ δύο ή και περισσότερων κρατών, λόγω κυρίως της ιδιοσυστασίας των εν λόγω επιχειρήσεων, που, όπως θα επισημάνουμε ακολούθως, συνίσταται στην εξωχώρια εγκατάστασή τους σε ένα κράτος, ενώ το κέντρο των οικονομικών τους δραστηριοτήτων βρίσκεται εκτός του κράτους αυτού. Δημιουργείται συνεπώς εκ των πραγμάτων στις περιπτώσεις αυτές μια αλληλέγγυα οικονομική σχέση, όπου το οικονομικό κέντρο αναλαμβάνει να διοχετεύει σε διαρκή βάση προς την εξωχώρια μονάδα του κατάλληλη επιχειρηματική ύλη. Παρ'όλα αυτά, παρατηρείται το φαινόμενο σε ορισμένες χώρες που διαθέτουν νομοθεσία για τις εξωχώριες επιχειρήσεις να υπάρχει απροθυμία βελτίωσης και εκσυγχρονισμού αυτού του νομικού πλαισίου λόγω του φόβου μήπως κατηγορηθούν, ότι με τον τρόπο αυτόν υποθάλπουν γενικότερα παράνομες δραστηριότητες στο έδαφός τους.

---

* Επίκουρος Καθηγητής του Παντείου Πανεπιστημίου.

Μεταξύ των τελευταίων αυτών χωρών φαίνεται ότι συγκαταλέγεται και η Ελλάδα. Το θεσμικό της πλαίσιο για τη λειτουργία εξωχωρίων επιχειρήσεων βασίζεται στον Α.Ν. 89/1967 «περί εγκαταστάσεως εν Ελλάδι αλλοδαπών εμποροβιομηχανικών εταιρειών», όπως αυτός συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε μεταγενέστερα κυρίως από τους Α.Ν. 378/1968, Ν. 27/1975 και Ν. 814/1978. Επίσης, ειδικά για τις αλλοδαπές τεχνικές επιχειρήσεις ισχύει ανάλογο προνομιακό καθεστώς με βάση τον Ν. 4171/61. Στη συνέχεια, με σκοπό να γίνει ευκολότερα κατανοητή η δυνατότητα συνεισφοράς των εξωχωρίων επιχειρήσεων στην προώθηση των ελληνικών διατόπιων συναλλαγών, αλλά και να εντοπισθούν οι σχετικές αδυναμίες και τα νομικά κενά, θα διερευνήσουμε αφενός μεν την έννοια και τις μορφές εξωχωρίων επιχειρήσεων κατά το ελληνικό δίκαιο (I), αφετέρου δε τις προϋποθέσεις νόμιμης εγκατάστασης και λειτουργίας των επιχειρήσεων αυτών στην Ελλάδα (II) καθώς και τις αντίστοιχα παρεχόμενες από το ελληνικό δίκαιο απαλλαγές και διευκολύνσεις (III). Η εισήγηση αυτή ολοκληρώνεται με την εξαγωγή των σχετικών συμπερασμάτων.

I. Έννοια και Μορφές Εξωχωρίων Επιχειρήσεων

A. Έννοια

Προκαταρκτικά επισημαίνεται ότι οι εξωχώριες ή υπεράκτιες επιχειρήσεις αποτελούν αλλοδαπές κατ'αρχήν νομικές ή/και οικονομικές οντότητες σε σχέση με τον τόπο της προνομιακής εγκατάστασης και λειτουργίας τους. Τούτο, κατ'αρχήν επίσης, φαίνεται να αποκλείει τον χαρακτηρισμό ως εξωχώριας μιας επιχείρησης με την ιθαγένεια του τόπου της προνομιακής της εγκατάστασης. Συνεπώς, καμία ελληνική τυπικά εταιρεία ή επιχείρηση δεν θα μπορούσε να επωφεληθεί από το ευνοϊκό off-shore καθεστώς του ελληνικού δικαίου. Παρ'όλα αυτά, όπως θα διαπιστώσουμε στη συνέχεια, το ελληνικό τουλάχιστον δίκαιο εισάγει ορισμένες συγκεκριμένες εξαιρέσεις όσον αφορά ελληνικές επιχειρήσεις, με εξωχώριες όμως κυρίως δραστηριότητες. Αναπόφευκτα βέβαια με τον τρόπο αυτόν εμπλέκεται στο όλο ζήτημα το γνωστό ευρύτερα πρόβλημα της ιθαγένειας των νομικών προσώπων, όπου η σύγχρονη νομική θεωρία και πράξη συγκλίνουν πλέον στην απονομή της εθνικότητας μιας εταιρείας με γνώμονα την πραγματική και όχι απλώς την καταστατική της έδρα σε συνδυασμό και με ορισμένα άλλα στοιχεία, όπως είναι για παράδειγμα το κριτήριο του ελέγχου της εταιρείας από τα όποια φυσικά ή νομικά πρόσωπα.

Επισημαίνεται εξ'άλλου ότι το προνομιακό καθεστώς των εξωχωρίων επιχειρήσεων δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να συγχέεται με το δικαίωμα ουσιαστικής εγκατάστασης και λειτουργίας αλλοδαπών εταιρειών στις διάφορες χώρες. Συγκεκριμένα για την Ελλάδα, το τελευταίο αυτό θεσμικό πλαίσιο προσδιορίζεται από το άρθρο 50 Ν. 2190/20 όσον αφορά τις ανώνυμες εταιρείες και τα άρθρα 57-59 Ν. 3190/55 όσον αφορά τις εταιρείες περιορισμένης ευθύνης, σε συνδυασμό βέβαια και με τις αντίστοιχες διατάξεις του κοινοτικού δικαίου. Βέβαια, τα όρια

μεταξύ ουσιαστικής ή μη εγκατάστασης ενός νομικού προσώπου στο έδαφος μιας χώρας δεν είναι πάντοτε ευδιάκριτα. Ιδιαίτερα όσον αφορά το ελληνικό δίκαιο, εμφανίσθηκαν στο παρελθόν ορισμένα ερμηνευτικά προβλήματα σε σχέση κυρίως με την ειδική προστασία περί επαγγελματικών μισθώσεων ακινήτων από εξωχώριες επιχειρήσεις.

Έτσι, ενώ το άρθρο 1, εδ. α' Α.Ν. 89/67 σε συνδυασμό με το άρθρο 5 Α.Ν. 378/68 προβλέπει ότι στο προνομιακό καθεστώς των εξωχωρίων επιχειρήσεων εμπίπτουν μόνον όσες αλλοδαπές εμποροβιομηχανικές επιχειρήσεις οποιουδήποτε τύπου ή μορφής έχουν νομική έδρα και αντικείμενο εκτός Ελλάδας, δεν διευκρινίζεται αν τούτο καλύπτει και όσες παρόμοιες επιχειρήσεις έχουν μεν οικονομικό αντικείμενο εκτός Ελλάδας, σε εξυπηρέτηση όμως αυτού του αντικειμένου ασκούν εμπορικές πράξεις μέσα στην χώρα. Επαγωγικά πάντως και με βάση κυρίως την *ratio* του νόμου, καταλήγει κανείς σε καταφατική απάντηση ως προς το ανωτέρω πρόβλημα, οπότε θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι υπεράκτιες εταιρείες ή επιχειρήσεις, που είναι εγκατεστημένες στην Ελλάδα, μπορούν ελεύθερα να διενεργούν οποιεσδήποτε εμπορικές πράξεις στη χώρα, εφόσον οι τελευταίες συντείνουν στην εξυπηρέτηση του οικονομικού τους αντικειμένου, το οποίο βέβαια θα πρέπει να βρίσκεται εκτός Ελλάδας. Με τον όρο εξ'άλλου «αντικείμενο» ο Έλληνας νομοθέτης φαίνεται ότι θέλησε να προσδιορίσει κυρίως τις παραγωγικές εγκαταστάσεις των επιχειρήσεων αυτών, επιτρέποντας στις όποιες παράλληλες δραστηριότητές τους να υπαχθούν στο προνομιακό off-shore καθεστώς.

B. Μορφές

1. Εμποροβιομηχανικές επιχειρήσεις

Σύμφωνα με το άρθρο 1, εδ.α' Α.Ν. 89/67, στο προνομιακό off-shore καθεστώς κατά το ελληνικό δίκαιο μπορεί κατ'αρχήν να υπαχθεί κάθε αλλοδαπή εμποροβιομηχανική εταιρεία, ανεξάρτητα από τον τύπο ή τη μορφή που αυτή έχει στον τόπο της νόμιμης εγκατάστασής της. Από την παραπάνω διατύπωση φαίνεται να προκύπτει ότι στο υπόψη καθεστώς αφενός μεν δεν μπορούν να υπαχθούν επιχειρήσεις χωρίς νομική προσωπικότητα, όπως για παράδειγμα ατομικές επιχειρήσεις, αφετέρου δε ότι δεν έχει καμία σημασία η μορφή της ενδιαφερόμενης εμποροβιομηχανικής εταιρείας. Όμως το άρθρο 5 του μεταγενέστερου Α.Ν. 378/68 ήρθε να ξεκαθαρίσει τα πράγματα, ορίζοντας ρητά ότι όπου ο Α.Ν. 89/67 κάνει λόγο για εταιρεία, εννοείται οποιουδήποτε νομικού τύπου επιχείρηση, συμπεριλαμβανομένης και της ατομικής. Η τελευταία αυτή διάταξη διευκολύνει σημαντικά την υπαγωγή στο εν λόγω ευνοϊκό καθεστώς όσο το δυνατόν μεγαλύτερου φάσματος επιχειρήσεων προερχομένων και συστημένων με βάση διαφορετικά νομικά καθεστώτα, ιδίως σε σχέση με τις χώρες όπου ισχύουν οι κανόνες του αγγλοσαξονικού δικαίου.

2. Ναυτιλιακές επιχειρήσεις

Εκτός όμως από τις εμποροβιομηχανικές επιχειρήσεις και λόγω της ανάπτυξης των κάθε μορφής ναυτιλιακών δραστηριοτήτων από μέρος των Ελλήνων τόσο στην Ελλάδα όσο και το εξωτερικό, ο Έλληνας νομοθέτης με βάση τον Α.Ν. 378/68 και το άρθρο 25 παρ. 1 Ν. 27/75, όπως αυτό τροποποιήθηκε από το άρθρο 28 Ν. 814/78, έκρινε σκόπιμο να υπαγάγει στο ευνοϊκό εξωχώριο καθεστώς και ορισμένες αλλοδαπές, αλλά και ημεδαπές ναυτιλιακές επιχειρήσεις. Έτσι, γραφεία ή υποκαταστήματα αλλοδαπών κατ'αρχήν επιχειρήσεων οποιουδήποτε τύπου ή μορφής, τα οποία ασχολούνται αποκλειστικά με τη διαχείριση, εκμετάλλευση, ναύλωση, ασφάλιση, διακανονισμό αβαριών, μεσιτεία αγοραπωλησιών ή ναυπηγήσεων ή ναυλώσεων ή ασφαλίσεων πλοίων υπό ελληνική ή ξένη σημαία άνω των χιλίων κόρων ολικής χωρητικότητας, με εξαίρεση τα επιβατικά ατμοπλοϊκά πλοία καθώς επίσης και εταιρείες που ασχολούνται με την αντιπροσώπευση παρόμοιου αντικειμένου επιχειρήσεων, μπορούν να εγκατασταθούν στην Ελλάδα υπό το προνομιακό καθεστώς του Α.Ν. 89/67. Εκτός αυτού, στο ίδιο ευνοϊκό καθεστώς μπορούν κατ'εξαίρεση να υπαχθούν και όσες ελληνικές ναυτιλιακές επιχειρήσεις ή εταιρείες το επιθυμούν.

3. Πιστωτικές μονάδες

Πέρα από τις ανωτέρω περιπτώσεις, το προνομιακό καθεστώς του Α.Ν. 89/67 μπορεί να επεκταθεί και σε όσους αλλοδαπούς πιστωτικούς οργανισμούς ή μονάδες έχουν κύριο αντικείμενο εργασιών εκτός Ελλάδας (Off-shore Banking Units - OBU's). Οι τελευταίες επισημαίνεται ειδικότερα ότι διατηρούν το δικαίωμα να συναλλάσσονται αποκλειστικά με φυσικά ή νομικά πρόσωπα ανεξαρτήτως μεν εθνικότητας, πλην όμως μόνιμους κατοίκους εξωτερικού, με ελληνικές ή αλλοδαπές τράπεζες που λειτουργούν νόμιμα στην Ελλάδα, με εξωχώριες επιχειρήσεις εγκατεστημένες στην Ελλάδα υπό το καθεστώς του Α.Ν. 89/67 και ελληνικές ναυτιλιακές επιχειρήσεις, που τα πλοία τους εκτελούν πλόες εκτός ελληνικών υδάτων, τα δε σε συνάλλαγμα έσοδά τους είναι υποχρεωτικώς εκχωρητέα στην Τράπεζα Ελλάδος καθώς τέλος και με την ίδια την Τράπεζα της Ελλάδος και το Ελληνικό Δημόσιο.

Όσον αφορά τις χρηματοπιστωτικές πράξεις που οι εξωχώριες αυτές τραπεζικές μονάδες δικαιούνται να διενεργούν, αυτές συνίστανται κατ'αρχήν στην αποδοχή καταθέσεων σε συνάλλαγμα, την έκδοση και διαπραγμάτευση ιδίων χρεογράφων επίσης σε συνάλλαγμα ύψους και στις δύο περιπτώσεις άνω των 100.000\$ ή του ισόποσου σε άλλο ξένο νόμισμα. Ακόμη, οι εξωχώριοι πιστωτικοί οργανισμοί μπορούν να χορηγούν δάνεια ή να συμμετέχουν σε δάνεια σε συνάλλαγμα για τη χρηματοδότηση δραστηριοτήτων εκτός του ελληνικού χώρου καθώς και να προβαίνουν σε επενδύσεις και διαπραγματεύσεις χρεογράφων σε συνάλλαγμα, εφόσον το προϊόν της αρχικής έκδοσης των χρεογράφων αυτών χρησιμοποιήθηκε για τη χρηματοδότηση δραστηριοτήτων εκτός Ελλάδας. Τέλος, οι εξωχώριες αυτές

μονάδες έχουν το δικαίωμα να προβαίνουν σε κάθε μορφής πιστωτικές συναλλαγές σε συνάλλαγμα με την Τράπεζα της Ελλάδας και το Ελληνικό Δημόσιο καθώς και στην έκδοση εγγυητικών επιστολών ή το άνοιγμα ενέγγυων πιστώσεων και τη διακίνηση γενικότερα αξιών σε συνάλλαγμα για έργα ή συναλλαγές εκτός Ελληνικής Επικράτειας.

4. Τεχνικές επιχειρήσεις

Με βάση εξ'άλλου το άρθρο 9 Ν. 4171/67, όπως αυτό αντικαταστάθηκε από το άρθρο 23 παρ.3 Ν. 1262/82, προβλέπεται αντίστοιχο με αυτό του Α.Ν. 89/67 ευνοϊκό καθεστώς ειδικά για τις τεχνικές επιχειρήσεις, οι οποίες όμως διατηρούν το δικαίωμα, εφόσον το κρίνουν σκόπιμο, να επιλέξουν απευθείας το καθεστώς του Α.Ν. 89/67 ως υπαγόμενες γενικότερα στην έννοια των εμποροβιομηχανικών επιχειρήσεων. Η κύρια διαφορά των δύο ανωτέρω θεσμικών πλαισίων έγκειται στο ότι σύμφωνα με τον ν. 4171/61 παρέχεται η ευχέρεια σε όσες τεχνικές επιχειρήσεις έχουν υπαχθεί σε αυτόν να ασχοληθούν, εκτός από εξωχώριες δραστηριότητες και με ανάπτυξη εργασιών στην Ελλάδα, για τις οποίες όμως δεν δικαιούνται τις αντίστοιχες φορολογικές απαλλαγές με αυτές που ισχύουν για τις εξωχώριες δραστηριότητές τους.

II. Προϋποθέσεις Νόμιμης Εγκατάστασης και Λειτουργίας στην Ελλάδα

A. Εμποροβιομηχανικές επιχειρήσεις

Εφόσον συγκεντρώνονται οι ουσιαστικοί όροι νόμιμης εγκατάστασης και λειτουργίας μιας αλλοδαπής εμποροβιομηχανικής επιχείρησης ως off-shore στην Ελλάδα, που δεν είναι άλλοι από το να έχει αυτή νόμιμη έδρα και αντικείμενο δραστηριοτήτων εκτός Ελλάδας, τυπική πρόσθετη προϋπόθεση αποτελεί απαραίτητα η λήψη σχετικής άδειας από το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας (ΥΠ.ΕΘ.Ο.). Η τελευταία παρέχεται με ειδική απόφαση του αρμόδιου Υπουργού, αφού έχει προηγηθεί αντίστοιχη αίτηση της ενδιαφερόμενης επιχείρησης προς την Υπηρεσία Κεφαλαίων Εξωτερικού του ΥΠ.ΕΘ.Ο. Στην αίτηση θα πρέπει να αναφέρεται η ιθαγένεια της επιχείρησης, ο τύπος σύστασης της κατά το δίκαιο της χώρας κύριας λειτουργίας της, εκεί δηλαδή όπου έχει την έδρα της, η μορφή με την οποία προτίθεται να λειτουργήσει εξωχωρίως στην Ελλάδα, δηλαδή ως υποκατάστημα, πρακτορείο ή γραφείο της μητρικής επιχείρησης, το αντικείμενό της καθώς και τα στοιχεία του προσώπου που θα είναι επικεφαλής της off-shore επιχείρησης.

Η αιτούσα επιχείρηση πρέπει επίσης να δηλώσει αν είναι διατεθειμένη να καταθέσει ως εχέγγυο για την ομαλή εξωχώρια λειτουργία της τραπεζική εγγύηση υπό τη μορφή εγγυητικής επιστολής (ε/ε) από αναγνωρισμένη τράπεζα του εσωτερικού ή του εξωτερικού, η οποία ε/ε θα καταπίπτει υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου σε περίπτωση παραβίασης από μέρος του προσωπικού της των διατάξεων του νομοθετικού πλαισίου για τις εξωχώριες εταιρείες (Α.Ν. 89/67). Το ύψος της εν

λόγω ε/ε θα πρέπει να είναι της τάξης των 50.000\$ ή του ισότιμου του ποσού αυτού σε δραχμές, πριν δε από κάθε τυχόν κατάπτωση αυτής της ε/ε η Υπηρεσία Κεφαλαίων Εξωτερικού του ΥΠ.ΕΘ.Ο. είναι υποχρεωμένη να ζητήσει έγγραφη έκθεση της εξωχώριας επιχείρησης επί των αιτίων της κατάπτωσης. Στο αίτημα αυτό του ΥΠ.ΕΘ.Ο., η επιχείρηση θα πρέπει να απαντήσει εντός 10 ημερών, διαφορετικά η αρμόδια Υπηρεσία του Υπουργείου μπορεί να προχωρήσει στη διαδικασία άμεσης κατάπτωσης της υπόψη ε/ε. Αντί εξ'άλλου ε/ε, η εξωχώρια επιχείρηση μπορεί να παράσχει προσωπική εγγύησή της υπέρ του προσωπικού της.

Ο αρμόδιος Υπουργός είναι κατά νόμο υποχρεωμένος να αποφασίσει περί του αν παραχωρεί ή όχι τη σχετική άδεια εξωχώριας εγκατάστασης και λειτουργίας εντός διαστήματος οκτώ ημερών από την υποβολή κατά τα ανωτέρω της σχετικής αίτησης. Σημειωτέον ότι η εξωχωρίως εγκατασταθείσα κατά τα ανωτέρω αλλοδαπή εμποροβιομηχανική επιχείρηση θα πρέπει επιπρόσθετα να καλύπτει τα έξοδα λειτουργίας της στην Ελλάδα μέσω της εισαγωγής συναλλάγματος ύψους ή ισόποσου σε άλλο ξένο νόμισμα τουλάχιστον 50.000\$ τον χρόνο για άνω των τεσσάρων απασχολούμενων υπαλλήλων, με επιπλέον υποχρέωση άλλων 12.000\$ για κάθε πρόσθετο υπάλληλο.

B. Ναυτιλιακές επιχειρήσεις

Όσον αφορά εξ'άλλου τις εξωχώριες αλλοδαπές ναυτιλιακές επιχειρήσεις, αυτές μπορούν να εγκατασταθούν στην Ελλάδα μετά από σχετική κοινή εγκριτική απόφαση των Υπουργών Εμπορικής Ναυτιλίας, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, η οποία ισχύει για πέντε χρόνια. Η εν λόγω απόφαση εκδίδεται αφού προηγηθεί ανάλογη αίτηση της ενδιαφερόμενης επιχείρησης με όλα τα στοιχεία του άρθρου 1 Α.Ν. 89/67, που ήδη αναφέρθηκαν προηγουμένα σε σχέση με τις εμποροβιομηχανικές επιχειρήσεις.

Όπως εξ'άλλου τονίσθηκε, στο ευνοϊκό καθεστώς των Α.Ν. 89/67 και 378/68 μπορούν να υπαχθούν κατ'εξαίρεση όσες ελληνικές ναυτιλιακές επιχειρήσεις ή γραφεία τέτοιων επιχειρήσεων ή ναυτικές εταιρείες το επιθυμούν, αρκεί οι δραστηριότητες τους να συμπίπτουν με τις δραστηριότητες αλλοδαπών εξωχωρίων κατά τον Α.Ν. 89/67 ναυτιλιακών επιχειρήσεων. Ανεξάρτητα πάντως αν πρόκειται για αλλοδαπή ή ελληνική εξωχώρια ναυτιλιακή επιχείρηση, αυτή θα πρέπει να καλύπτει τα έξοδα λειτουργίας της στην Ελλάδα με την εισαγωγή συναλλάγματος ύψους ή ισόποσου τουλάχιστον 50.000\$ τον χρόνο, ενώ επιπροσθέτως απαιτείται και η παροχή εγγύησης για την ομαλή λειτουργία της ύψους 5.000\$ ή του σε δραχμές ισόποσου.

Γ. Πιστωτικές μονάδες

Προκειμένου να δοθεί σε πιστωτικό οργανισμό άδεια εξωχώριας εγκατάστασης, θα πρέπει αυτός να υποβάλει αίτηση στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, μέσω δε του τελευταίου να λάβει και τη σύμφωνη γνώμη της Τράπεζας της

Ελλάδος. Η σχετική αίτηση θα πρέπει να συνοδεύεται από δήλωση του ενδιαφερόμενου οργανισμού, η οποία να καλύπτει κατ'αρχήν τα θέματα που αναφέρονται κατά τα ανωτέρω στο άρθρο 1 Α.Ν. 89/67.

Επίσης, δήλωση όσον αφορά το ύψος των ιδίων κεφαλαίων του εν λόγω οργανισμού καθώς και τη διεθνώς αναγνωρισμένη φερεγγυότητα και εμπειρία του στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές συναλλαγές, στοιχεία που θα ληφθούν ιδιαίτερας υπόψη κατά την εξέταση της υποβληθείσας αίτησης της πιστωτικής μονάδας από την Τράπεζα της Ελλάδος. Ακόμη, βεβαίωση των αρμοδίων αλλοδαπών αρχών περί της νόμιμης λειτουργίας του ενδιαφερόμενου οργανισμού στην έδρα του καθώς και περί της δυνατότητας διενέργειας από αυτόν πράξεων επί συναλλάγματος, αντίγραφο απόφασης του Δ.Σ. του ενδιαφερόμενου φορέα περί ίδρυσης στην Ελλάδα εξωχώριας πιστωτικής μονάδας για την διενέργεια χρηματοπιστωτικών εργασιών μαζί με τον ακριβή τόπο εγκατάστασης της υπόψη εξωχώριας μονάδας, αντίγραφα των ισολογισμών του αιτούντα των τριών τελευταίων ετών καθώς και δήλωση ότι αυτός αναλαμβάνει την υποχρέωση προσκόμισης συμπληρωματικών στοιχείων σχετικά με την οικονομική του θέση, εφόσον τα εν λόγω στοιχεία ζητηθούν ειδικά από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Τέλος, ο ενδιαφερόμενος αλλοδαπός φορέας θα πρέπει να συνυποβάλλει με την αίτησή του υπεύθυνη δήλωση, με την οποία θα αναλαμβάνει την υποχρέωση εισαγωγής πριν την έναρξη λειτουργίας της εξωχώριας μονάδας του στην Ελλάδα συναλλάγματος ύψους 100.000\$ για την αντιμετώπιση των δαπανών πρώτης εγκατάστασης, στη συνέχεια δε συναλλάγματος ύψους 100.000\$ τουλάχιστον ετησίως, με εξαίρεση το πρώτο έτος, οπότε το σχετικό ποσό συναλλάγματος θα περιορισθεί ανάλογα με τον πραγματικό χρόνο εξωχώριας λειτουργίας του πιστωτικού οργανισμού στην χώρα μας. Με την ίδια υπεύθυνη δήλωση ο ενδιαφερόμενος αλλοδαπός φορέας θα πρέπει να δεσμεύεται για την κατάθεση πριν από την έναρξη λειτουργίας της εξωχώριας μονάδας του επίσημης βεβαίωσης του αρμόδιου οργάνου του περί του ότι ο υπόψιν αλλοδαπός οργανισμός αναλαμβάνει χωρίς όρους όλες τις οικονομικές υποχρεώσεις της εξωχώριας μονάδας του. Επίσης, δήλωση - δέσμευση σχετικά με την πραγματική και συνεχή λειτουργία της υπό ίδρυση μονάδας καθώς και σχετικά με τον καθορισμό των επιτοκίων καταθέσεων και δανεισμού, όπως και περί μόνιμης διαμονής στην Ελλάδα του επικεφαλής του εξωχώριου οργανισμού μαζί με τα βασικά του στελέχη, τα ονόματα των οποίων μαζί με κάθε σχετική μεταβολή θα πρέπει να ανακοινώνονται στην Τράπεζα της Ελλάδος. Ακόμη, δήλωση αναφορικά με την πιστή εφαρμογή των καθοριζόμενων από την Τράπεζα της Ελλάδος κανόνων λειτουργίας των πιστωτικών μονάδων του Α.Ν. 89/67.

Δ. Τεχνικές επιχειρήσεις

Αλλοδαπές τεχνικές επιχειρήσεις, που επιθυμούν να εγκατασταθούν εξωχώριως στην Ελλάδα, θα πρέπει να υποβάλουν σχετική αίτηση για έγκριση προς το

Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, υπό τον όρο κατ'αρχήν ότι το προσωπικό τους αποτελείται κατά τα 4/5 τουλάχιστον του συνόλου του και κατά τα 3/5 τουλάχιστον κατά κατηγορία προσωπικού από Έλληνες. Επίσης, με τον όρο ότι η ενδιαφερόμενη αλλοδαπή τεχνική επιχείρηση έχει καταθέσει τραπεζική εγγύηση αναγνωρισμένης τράπεζας του εσωτερικού ή του εξωτερικού, συνιστάμενη ειδικότερα στην έκδοση σχετικής ε/ε ύψους 50.000\$. Εφόσον πάντως πρόκειται για υπαγωγή στο ευνοϊκό εξωχώριο καθεστώς ελληνικής τεχνικής επιχείρησης, τότε το ύψος της εν λόγω ε/ε περιορίζεται στο ποσό των 25.000\$, μόνον όμως για εργασίες των επιχειρήσεων αυτών που το αντικείμενό τους βρίσκεται εκτός Ελλάδας, έστω και αν οι εργασίες εκτελούνται ολικά ή μερικά στην χώρα μας μέσω των γραφείων των υπόψη επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Τέλος, οι ενδιαφερόμενες αλλοδαπές τεχνικές επιχειρήσεις να υπαχθούν στο ευνοϊκό καθεστώς του Ν. 4171/61 θα πρέπει να εισάγουν ετησίως στην Ελλάδα κατ'ελάχιστο όριο το ποσό των 50.000\$ για προσωπικό μέχρι 4 άτομα, ενώ για κάθε επιπλέον απασχολούμενο άτομο προστίθεται ποσό 12.000\$.

III. Παρεχόμενες Απαλλαγές και Διευκολύνσεις

A. Εμποροβιομηχανικές επιχειρήσεις

Με την προϋπόθεση ότι οι υπαγόμενες στο καθεστώς του Α.Ν. 89/67 επιχειρήσεις ασχολούνται αποκλειστικά με την εκτέλεση εργασιών που το αντικείμενό τους βρίσκεται εκτός Ελλάδας, επιτρέπεται κατ'αρχήν σε αυτές να ζητούν τη χορήγηση σε όλο το αλλοδαπό προσωπικό τους άδειας εργασίας και παραμονής για χρονικό διάστημα μέχρι δύο ετών, το οποίο μπορεί να παραταθεί για άλλο τόσο χρόνο με δυνατότητα πολλαπλών εισόδων και εξόδων από τη χώρα. Εφόσον εξ'άλλου η εξωχωρίως εγκατασταθείσα επιχείρηση δηλώνει προς τις αρμόδιες ελληνικές αρχές υπεύθυνα ότι οι αιτούντες αλλοδαποί ανήκουν στο προσωπικό της και εργάζονται αποκλειστικά γι'αυτήν, οι ανωτέρω διετείς παρατάσεις ως προς την άδεια εργασίας και παραμονής των εν λόγω αλλοδαπών μπορούν να εκτείνονται χρονικά απεριορίστως. Όσον αφορά το υπόψη αλλοδαπό προσωπικό, επιτρέπεται η χορήγηση σε αυτό πιστοποιητικού φορολογικής ενημερότητας με ισχύ ενός έτους. Επίσης, επιτρέπεται η ατελής εισαγωγή στην χώρα της οικοσκευής των εν λόγω υπαλλήλων κατά τη διάρκεια της εδώ παραμονής τους, με την προσαγωγή βεβαίωσης της επιχείρησης ότι πράγματι τα εισαγόμενα είδη αποτελούν την οικοσκευή των υπαλλήλων της. Τα υπόψη εξ'άλλου είδη μπορούν να επανεξαχθούν ελεύθερα ή μετά από έγκριση του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, να μεταβιβασθούν σε άλλα πρόσωπα που απολαμβάνουν το ίδιο προνόμιο, διαφορετικά, εφόσον μεταβιβασθούν σε πρόσωπα που δεν καλύπτονται από σχετική ατέλεια, υπόκεινται στην καταβολή των νομίμων δασμών κ.λ.π. Απαλλάσσονται ακόμη από την καταβολή δασμών και λοιπών φορολογικών υποχρεώσεων είδη εισαγόμενα από το εξωτερικό για να χρησιμεύσουν ως εξοπλισμός γραφείων της εξωχώριας επιχείρησης

.Η σημαντικότερη όμως ευνοϊκή ρύθμιση είναι αυτή που αναφέρεται στην απαλλαγή από τον φόρο εισοδήματος και κάθε άλλη φορολογική επιβάρυνση ως προς τα εισοδήματα που αποκτούν οι εξωχωρίως εγκατασταθείσες στην Ελλάδα επιχειρήσεις, υπό την προϋπόθεση ότι τα εισοδήματα αυτά, έστω και αν αποκτήθηκαν στην Ελλάδα, προέρχονται από εργασίες που το αντικείμενο τους βρίσκεται εκτός της χώρας. Επίσης, επιτρέπεται η εισαγωγή και εξαγωγή χωρίς διατυπώσεις δειγμάτων και διαφημιστικού υλικού χωρίς εμπορική αξία των επιχειρήσεων αυτών, με την προσκόμιση σχετικής βεβαίωσης, εφόσον οι αρμόδιες αρχές έχουν την οποιαδήποτε αμφιβολία. Ακόμη, επιτρέπεται η υπερωριακή απασχόληση του προσωπικού των εξωχωρίων επιχειρήσεων, εφόσον το απαιτούν οι ανάγκες των τελευταίων και υπό τον όρο της καταβολής της νόμιμης πρόσθετης αποζημίωσης κατά την ισχύουσα ελληνική νομοθεσία. Τέλος, δεν έχει εφαρμογή επί των εξωχωρίως εγκατεστημένων επιχειρήσεων η διάταξη του άρθρου 53α Ν.2190/20 περί τήρησης όλων των προβλεπόμενων από τον Εμπορικό Νόμο βιβλίων των ημεδαπών και αλλοδαπών ανωνύμων εταιρειών στην ελληνική γλώσσα. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ.1 Α.Ν. 89/67, με βάση Π.Δ. εκδιδόμενο από τους Υπουργούς Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών δίνεται η ευχέρεια να παρασχεθούν και άλλα προνόμια ή διευκολύνσεις στις εξωχωρίως εγκατεστημένες στην Ελλάδα επιχειρήσεις καθώς και να ρυθμιστούν γενικότερα οι λεπτομέρειες εφαρμογής του θεσμικού πλαισίου του Α.Ν. 89/67.

B. Ναυτιλιακές επιχειρήσεις

Οι απαλλαγές και διευκολύνσεις που παρέχονται στην προκειμένη περίπτωση ρυθμίζονται κατά βάση από το άρθρο 28 Ν. 814/78, το οποίο αντικατέστησε το άρθρο 25 Ν. 27/75. Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, οι εξωχώριες αλλοδαπές ναυτιλιακές επιχειρήσεις απαλλάσσονται από κάθε είδους φορολογική υποχρέωση ως προς το εισόδημα ή τις εργασίες που διενεργούν στην Ελλάδα. Επίσης, χορηγείται στο αλλοδαπό προσωπικό τους άδεια εργασίας δύο ετών, δυνάμενη να παραταθεί απεριορίστως σύμφωνα με τα ήδη εκτεθέντα για τις εμποροβιομηχανικές επιχειρήσεις. Ακόμη, ισχύει για τις επιχειρήσεις αυτές η δυνατότητα ταχυδρομησης στο εξωτερικό συστημένων επιστολών χωρίς έλεγχο.

Τέλος, κάθε διαφορά μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και εξωχώριας ναυτιλιακής επιχείρησης περί την ερμηνεία ή την εφαρμογή του αντίστοιχου προνομιακού καθεστώτος υπάγεται αποκλειστικά σε διαιτησία. Θα πρέπει εξάλλου εδώ να σημειωθεί ότι οι παραπάνω απαλλαγές και διευκολύνσεις επεκτείνονται ρητά και στις ημεδαπές ναυτιλιακές επιχειρήσεις για τις εργασίες ή υπηρεσίες τους που μπορούν να χαρακτηρισθούν ως εξωχώριες. Επίσης, αλλοδαπή εταιρεία πλοιοκτήτρια πλοίου με ξένη σημαία, το οποίο αποτελεί αντικείμενο εκμετάλλευσης ή διαχείρισης ημεδαπής ή αλλοδαπής εξωχωρίως εγκατασταθείσας ναυτιλιακής επιχείρησης στην Ελλάδα, απαλλάσσεται από κάθε φορολογική επιβάρυνση για το αντίστοιχο εισόδημα που απέκτησε στο εξωτερικό από την εκμετάλλευση παρόμοιου πλοίου.

Γ. Πιστωτικές μονάδες

Η Α.Ν.Ε. 238/79, που εξειδικεύει το καθεστώς λειτουργίας εξωχωρίων πιστωτικών μονάδων στην χώρα μας, δεν προβλέπει ιδιαίτερες απαλλαγές ή διευκολύνσεις. Συνεπώς και με δεδομένο ότι η υπόψη πράξη βασίζεται κατ'αρχήν στον Α.Ν. 89/67, φαίνεται να παραπέμπει ως προς τις παρεχόμενες απαλλαγές και διευκολύνσεις στις γενικότερες διατάξεις του Α.Ν. 89/67, όπως αυτές αναλύθηκαν ήδη προκειμένου για τις εμποροβιομηχανικές επιχειρήσεις.

Πάντως, η εν λόγω Α.Ν.Ε. 238/79 έρχεται να ορίσει συμπληρωματικά, ότι για όλες τις εργασίες, που επιτρέπονται υπό το εξωχώριο καθεστώς των πιστωτικών οργανισμών, δεν τίθεται κανένας περιορισμός ως προς τη διάρκεια των καταθέσεων ή των εκδιδόμενων χρεογράφων και παρεχόμενων πιστώσεων. Όλοι βεβαίως οι λογαριασμοί θα πρέπει να τηρούνται με πλήρη στοιχεία των συναλλασσομένων και όχι μόνο με αριθμητική ένδειξη, όπως συμβαίνει σε ορισμένες άλλες χώρες προκειμένου για εξωχώριες ή μη πιστωτικές μονάδες. Επίσης προβλέπεται ότι τα επιτόκια των καταθέσεων και των παρεχόμενων πιστώσεων από τους εν λόγω εξωχώριους οργανισμούς καθορίζονται ελεύθερα, ενώ τα πραγματοποιούμενα αντίστοιχα κέρδη επιτρέπεται να εξάγονται και αυτά ελεύθερα. Εξ'άλλου, καμία υποχρέωση δεν βαρύνει τις εξωχώριες πιστωτικές μονάδες για αναγκαστικές καταθέσεις ή οποιασδήποτε άλλης φύσης αναγκαστική τοποθέτηση στην Τράπεζα της Ελλάδος ή αλλού, παράλληλα όμως η Κεντρική Τράπεζα διατηρεί το δικαίωμα καθορισμού του ανώτατου συνολικού ύψους των αναλαμβανόμενων από τις εν λόγω μονάδες υποχρεώσεων.

Τέλος, όσον αφορά την άσκηση ελέγχου επί των εξωχωρίων πιστωτικών οργανισμών ορίζεται ότι αυτοί είναι υποχρεωμένοι να θέτουν στη διάθεση των αρμοδίων ελεγκτικών οργάνων της Κεντρικής Τράπεζας τα βιβλία τους καθώς και κάθε άλλο τυχόν στοιχείο που θα τους ζητηθεί σχετικά με τις διενεργούμενες χρηματοπιστωτικές εργασίες. Η τήρηση πάντως των λογιστικών βιβλίων των υπόψη μονάδων μπορεί να γίνεται στην ελληνική ή αγγλική γλώσσα, ενώ ως νόμισμα τήρησης των βιβλίων αυτών καθορίζεται το δολάριο ΗΠΑ ή άλλο ξένο νόμισμα. Σε αντίσταθμισμα εξ'άλλου των προηγούμενων, αλλά και των γενικότερων διευκολύνσεων προς τις εξωχώριες πιστωτικές μονάδες ορίζεται ότι απαγορεύεται οποιαδήποτε λογιστική ή άλλη οικονομική επικοινωνία μεταξύ των εν λόγω μονάδων και των τυχόν λειτουργούντων στην Ελλάδα υποκαταστημάτων των κοινών αλλοδαπών φορέων τους.

Δ. Τεχνικές επιχειρήσεις

Για όσες τεχνικές επιχειρήσεις έχουν υπαχθεί στο καθεστώς του Ν. 4171/61, το άρθρο 9 παρ.1 αυτού ορίζει ότι τα εισοδήματά τους, που προέρχονται από αντικείμενο εργασιών εκτός Ελλάδας, απαλλάσσονται από κάθε φορολογική επιβάρυνση. Επίσης, επιτρέπεται η υπερωριακή απασχόληση του προσωπικού τους, εφόσον το επιβάλλουν οι ανάγκες τους και υπό τον όρο ότι θα καταβληθεί στο

προσωπικό η νόμιμη κατά το ελληνικό δίκαιο αντίστοιχη αποζημίωση. Το ύψος πάντως της υπερωριακής απασχόλησης του προσωπικού των υπόψη επιχειρήσεων θα πρέπει να εγκρίνεται ανά εξάμηνο από το Υπουργείο Εργασίας, δεν μπορεί δε να υπερβαίνει το ανώτατο όριο των προβλεπομένων από το εν λόγω Υπουργείο ωρών υπερωριακής απασχόλησης του προσωπικού του Δημοσίου. Όλες εξ'άλλου οι παραπάνω απαλλαγές και διευκολύνσεις ισχύουν και για τις ελληνικές τεχνικές επιχειρήσεις που υπάγονται στις διατάξεις του Ν. 4171/61.

Συμπερασματικά, αυτό που διαπιστώνει κανείς από μια πρώτη έστω επαφή με το ισχύον καθεστώς των εξωχωρίων ή υπερακτίων επιχειρήσεων στην Ελλάδα είναι ο αποσπασματικός και κατ'επέκταση ελλειμματικός χαρακτήρας του αντίστοιχου θεσμικού πλαισίου. Προϊόν κατά κύριο λόγο του δικτατορικού καθεστώτος με στόχο, μεταξύ άλλων, να προσελκύσει κεφάλαια από την Μέση Ανατολή, δεν φαίνεται να έχει αποτελέσει αντικείμενο συστηματικής επεξεργασίας ούτε από τις μεταδικτατορικές ελληνικές κυβερνήσεις για τους λόγους ίσως που εκτίθενται εισαγωγικά σε αυτή τη μελέτη. Αποτέλεσμα της αντιμετώπισης αυτής είναι να υπάρχουν σήμερα και να εφαρμόζονται διαφορετικές διατάξεις, ανάλογα με το αν πρόκειται για εμποροβιομηχανική ή ναυτιλιακή ή πιστωτική ή τεχνική επιχείρηση, πολλές δε φορές να εμπλέκονται οι ανωτέρω ρυθμίσεις μεταξύ τους. Αν ληφθούν εξ'άλλου υπόψη ευρύτερα οι τόσο συχνές αλλαγές της ισχύουσας φορολογικής μας νομοθεσίας τα τελευταία χρόνια, που κατ'ανάγκη άπτονται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο των φοροαπαλλαγών των εξωχωρίων επιχειρήσεων, σε συνδυασμό επιπροσθέτως και με τις κοινοτικές υποχρεώσεις της χώρας μας, αντιλαμβάνεται πλέον κανείς εύκολα τη συνολική εικόνα που προκύπτει.

Αυτός άλλωστε φαίνεται να είναι και ο κύριος παράγοντας περιθωριοποίησης στην ουσία του καθεστώτος των εξωχωρίων επιχειρήσεων στην χώρα μας σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές και μη χώρες, οι οποίες φρόντισαν έγκαιρα και εξακολουθούν να φροντίζουν με κάθε τρόπο για τον εκσυγχρονισμό της αντίστοιχης δικής της νομοθεσίας. Επειδή φυσικά ποτέ δεν είναι αργά σε ανάλογες περιπτώσεις, η Ελληνική Πολιτεία διαθέτει πάντα την ευχέρεια ενεργοποίησής της προς την ορθή κατεύθυνση, που δεν είναι άλλη από την ενοποίηση και δραστική βελτίωση του θεσμικού πλαισίου για τις εξωχώριες επιχειρήσεις κάθε μορφής στην χώρα μας, τούτο δε σε συνάρτηση και συντονισμό με τον γενικότερο εκσυγχρονισμό της ελληνικής νομοθεσίας για την προστασία των ξένων επενδύσεων. Με τον τρόπο αυτόν ο θεσμός των εξωχωρίων επιχειρήσεων μπορεί να λειτουργήσει σε αρμονικά από κάθε άποψη πλαίσια, με στόχο να αποτελέσει πρόσφορο μέσο για την περαιτέρω ανάπτυξη των ελληνικών διατόπιων συναλλαγών, αλλά και την αποτελεσματική προσέλκυση ξένων κεφαλαίων καθώς και τη δραστηριοποίηση όσο γίνεται περισσότερων φορέων της χώρας στις διεθνείς συναλλαγές. Ιδιαίτερο ρόλο μπορεί εξ'άλλου να διαδραματίσει ο θεσμός κατά το άμεσο μέλλον στην προώθηση των διατόπιων συναλλαγών της χώρας μας με τα Βαλκάνια, κυρίως στη συγκεκριμένη περίπτωση όμως μέσω της εγκατάστασης ελληνικών εξωχωρίων

επιχειρήσεων στις χώρες αυτές, προς τελικό και προφανές βέβαιο όφελος των εθνικών οικονομιών όλων των εμπλεκόμενων κρατών.

11. Διατάξεις των άρθρων 147 και 148.

Το παρόν άρθρο και το άρθρο 148 εφαρμόζονται με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 147.

Το παρόν άρθρο και το άρθρο 148 εφαρμόζονται με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 147. Η επιφύλαξη αυτή αφορά στην εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 147, οι οποίες έχουν ως σκοπό την εξασφάλιση της εθνικής οικονομίας και της κοινωνικής ειρήνης. Η επιφύλαξη αυτή αφορά στην εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 147, οι οποίες έχουν ως σκοπό την εξασφάλιση της εθνικής οικονομίας και της κοινωνικής ειρήνης.

12. Διατάξεις των άρθρων 149, 150 και 151.

Η επιφύλαξη που είναι αναφερόμενη στο άρθρο 149 εφαρμόζεται με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 150 και του άρθρου 151.

Το παρόν άρθρο εφαρμόζεται με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 150 και του άρθρου 151.

Αυτά τα άρθρα εφαρμόζονται με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 150 και του άρθρου 151. Η επιφύλαξη αυτή αφορά στην εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 150 και του άρθρου 151, οι οποίες έχουν ως σκοπό την εξασφάλιση της εθνικής οικονομίας και της κοινωνικής ειρήνης.

Ο όρος «εθνική οικονομία» που χρησιμοποιείται στα άρθρα 149 και 150, σημαίνει την εθνική οικονομία.

Η επιφύλαξη που αναφέρεται στα άρθρα 149 και 150, αφορά στην εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 150 και του άρθρου 151, οι οποίες έχουν ως σκοπό την εξασφάλιση της εθνικής οικονομίας και της κοινωνικής ειρήνης.

Το παρόν άρθρο εφαρμόζεται με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 150 και του άρθρου 151.

Αυτά τα άρθρα εφαρμόζονται με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 150 και του άρθρου 151. Η επιφύλαξη αυτή αφορά στην εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 150 και του άρθρου 151, οι οποίες έχουν ως σκοπό την εξασφάλιση της εθνικής οικονομίας και της κοινωνικής ειρήνης.

Η επιφύλαξη που αναφέρεται στα άρθρα 149 και 150, αφορά στην εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 150 και του άρθρου 151, οι οποίες έχουν ως σκοπό την εξασφάλιση της εθνικής οικονομίας και της κοινωνικής ειρήνης.

Το παρόν άρθρο εφαρμόζεται με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 150 και του άρθρου 151.

Αυτά τα άρθρα εφαρμόζονται με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 150 και του άρθρου 151. Η επιφύλαξη αυτή αφορά στην εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 150 και του άρθρου 151, οι οποίες έχουν ως σκοπό την εξασφάλιση της εθνικής οικονομίας και της κοινωνικής ειρήνης.